

Bc. Petr KOZEL, „Obyčejní vojáci aneb 1. pěší pluk "Mistra Jana Husi" v roce 1938“. Diplomová práce HÚ FF JU, České Budějovice 2011, 259 s., včetně 34 s. obrazových, textových a tabulkových příloh.

Posudek vedoucího diplomové práce:

Diplomant Bc. Petr Kozel v Úvodu (s. 7-19) své rozsáhlé práce výstižně napsal: „Diplomová práce pod názvem „**Obyčejní vojáci aneb p. pl. 1 "Mistra Jana Husi v roce 1938"** se zabývá především každodenností vojáků p. pl. 1 "MJH" a jeho pěších praporů a samozřejmě také jejich úlohou při plánované obraně Českobudějovicka a Českokrumlovska v roce 1938. Zřetel je brán zejména na krizové období od ledna 1938 do konce září 1938. Z logiky věci se ale musíme podívat i na události předchozích let 1936 - 37 (pomocí vojenských slavností v historicko - antropologické optice) a události po přijetí Mnichovské dohody (optikou incidentů a ankety „**Armáda 1938**“).“ (s. 7).

Magisterská práce se pečlivě zabývá úlohou pěšího pluku 1 „Mistra Jana Husi“ (dále „MJH“) a jeho tří pěších praporů (I/1, II/1, III/1) při plánované obraně Českobudějovicka v roce 1938. Proto se věnoval pečlivému archivnímu výzkumu za účelem zjištění, jak mělo probíhat obsazování a připravovaná obrana části jihočeské 1. Hlavního obranného postavení (HOP = část úseku opevnění 197, 181, 182 a část 183). Hlavní přínos celé práce pak spočívá zejména v popisu každodennosti vojáků pluku, tedy se vším, co do této položky je nutné zařadit. Nevynechal ale ani také potřebný historicko-antropologický exkurz, který autor pojal konceptem symbolické komunikace a rituálů, včetně otázek vojenských slavností v tehdejší československé armádě. Jeho práce usiluje osvětlit některé události, ke kterým došlo na jihu Čech až po přijetí Mnichovské dohody. Tehdy na teritoriu jižních Čechách proběhlo několik velmi významných incidentů, kde jejich aktérem nebyli jen příslušníci teroristického sboru Sudetoněmeckého Freikorpsu (SdFK), ale i jednotky říšskoněmeckého Wehrmachtu. Stejně tak jsou zde poprvé publikovány výsledky velice zajímavé ankety „Armáda 1938“, která hodnotila situaci armády a vojáků v osudovém roce 1938 od zde sloužících velících důstojníků (a vztahující se také k jihočeskému regionu) a která byla na vyšší armádní místa poslána zástupci pěšího pluku 1 „MJH“ a českobudějovické 5. pěší divize.

Autor svou práci, vedle Úvodu a Závěru rozdělil do sedmi základních kapitol, která ještě dál podrobně strukturoval.

První kapitola: I/ Československá armáda ve 30. letech 20. století (s. 21-31) má tři podkapitoly: I A/ Východiska přestavby a zrod doktríny strategické defenzivy (s. 21-23); I B/ Období modernizace a zhoršování mezinárodní situace (s. 23-29); I C/ Otázka vzniku fortifikační koncepce a jejím místě v operačním plánu (s. 29-31). Autor zde jasně ukazuje, že atmosféra nadcházející války daleko více sblížila veřejnost s armádou. Ukazuje to názorně na příkladu květnová mobilizace, která představovala pro linii branné propagandy ideální pole působnosti. Civilní sektor proto věřil a doufal, že pokud k válce nakonec skutečně dojde, bude to právě čs. branná moc, která se postaví na úspěšný odpor a odrazí nepřítele. Armáda se postupně vyrovnávala se stále zhoršující situací. Tento obecnější úvod je důležitý a nezbytný pro pochopení následujících částí práce. „Podle směrnice gen. Syrového ze dne 9. května 1933 tvořila základ koncepce nejhorší varianta **synchronního střetu** s Německem, Maďarskem i Rakouskem. Počítalo se s uplatněním koalic, koordinací válečných plánů a prvky strategické defenzivy. To logicky dělalo velké nároky na pružnost velení. Také bylo třeba brát v úvahu široká

pásma obrany. Od jara 1933 se armáda začala dělit na 2 složky: armádu krycí a manévrovací. V roce 1932 se očekávalo v případě mobilizace celých 600 000 mužů a už tehdy byly problémem nedostačující rezervy.“ (s. 22).

Druhá kapitola: *II/ Pěší pluk „Mistra Jana Husi“ mezi dvěma válkami* (s. 32-39) má čtyři podkapitoly: 2 A/ *České Budějovice posádkovým městem* (s. 32-34); 2 B/ *Brigádní generál Bedřich Neumann (1891 – 1964)* - (s. 34-35); 2 C/ *Osudy 1. pěšího pluku „MJH“ v letech 1920 – 1937* (s. 35-37); 2 D/ *Plukovník Václav Michálek* (s. 37-39) a zachycuje České Budějovice jako posádkové město, včetně jeho specifík s tímto spojených, dále se věnuje vývoji 1. pěšího pluku „MJH“ v letech 1920 – 1937 a charakterizuje dvě zdejší zásadní vojenské osobnosti, jako byl brigádní generál Bedřich Neumann a plukovník Václav Michálek.

Třetí kapitola: *III/ Vojenské slavnosti a veřejné performance jako prostředek symbolické komunikace a udržování plukovních tradic čs. branné moci ve třicátých letech* (s. 40-82) má podle typologie vojenských slavností 10 podkapitol: 1/ *Výroční shromáždění bývalých příslušníků pluku* (s. 40-41); 2/ *Připomenutí výročí prezidentů* (s. 41-42); 3/ *Výročí Zborova* (s. 42-43); 4/ *Plukovní prapor a kontakt s civilními organizacemi a veřejností* (s. 43-47); 5/ *Plukovní muzeum* (s. 47-48); *Úmrtí prezidenta „Osvoboditele“* (s. 49); 7/ *Plesy* (s. 50); 8/ *Připomenutí významných jubileí* (s. 50-51); 9/ *Interní slavnosti pluku* (s. 51-52); 10/ *Oslavy 20. výročí Zborova – klíčová událost života PPL 1 v roce 1937* (s. 52-57). Zde jsou oním charakteristickým pramenem zejména různé plukovní kroniky a fotoalba (a podobné prameny vojensko-pamětního rázu, jako např. pamětní knihy). Autor proto správně uvádí: *„Obecně lze tvrdit, že při vedení plukovních kronik na tom byly lépe původní legionářské pluky (resp. ty které z nich vznikly). V kronikářských zápisech tohoto typu si je třeba všimnout např. výběru témat, fotografií a příležitostí jejich pořízení, tedy i se zřetelem na armádně - reprezentativní funkci (vojenské přehlídky, výročí). S tímto je dále spojená i důležitá otázka vojenské symboliky a symbolické komunikace. Důležitý je i způsob podání informací a jejich výběr. Kroniky se obvykle zabývaly oficiálnějšími záležitostmi, a proto s nimi pod slupku armádního aparátu (tedy do internějších záležitostí) moc nepronikneme, resp. se v nich o každodennosti vojáků tolik nedozvíme.*“ (s. 8).

Čtvrtá kapitola: *IV/ Pěší pluk 1 „Mistra Jana Husi“ v přelomovém roce 1938* (s. 58-82) má šest podkapitol: 4 A/ *Východiska krize a vojensko – politická situace* (s. 58-59); 4 B/ *Reorganizace a změny v 5. divizi* (s. 59-62); 4 C/ *Ozvěny „Anschlusu“* (s. 62-65); 4 D/ *Květnová mobilizace 21. 5. 1938* (s. 65-68); 4 E/ *Cesta k zářijové mobilizaci* (s. 69-81); 4 F/ *Vyvrcholení krize – přijetí Mnichovské dohody* (s. 81-82). Autor zde pozorně sleduje základní události přelomového roku 1938, všechno dění pochopitelně vždy ve vztahu k pěšímu pluku 1 „MJH“.

Pátá kapitola je výstižně nazvána: *V/ Každodennost vojáků „MJH“ v roce 1938 na základě denních rozkazů (I- IX. 1938)*, zde představuje na s. 83-182 každodenní život vojáků pěšího pluku 1 „MJH“ a je těžištěm celé práce. V 18 podkapitolách, výstižně nazvaných: *Cestování* (s. 83-84); *Denní režim* (s. 84-86); *Hygiena* (s. 87-88); *Kryty a CPO. Přípravy obrany a různá opatření – ozvěny situace* (s. 89-93); *Kultura. Spolky. Hudba* (s. 94-102); *Náboženství* (s. 102-103); *Nováčci a záložníci* (s. 103-105); *Péče o výstroj a výzbroj a vojenští a evidenční koně* (s. 106-112); *Peněžní záležitosti, financování* (s. 112-113); *Pošta* (s. 113); *Slavnosti* (s. 114-122); *Sport* (s. 122-128); *Stravování* (s. 128-132); *Tresty, kázeňské prohřešky a nepřístojné chování vojáků* (s. 132-150); *Ubytování a materiální vybavení kasáren* (s. 150-155); *Výcvik, cvičení, vojenské vzdělávání a výchovná práce* (s. 155-175); *Vztah k veřejnosti. Propaganda a*

propagace armády (s. 175-178); *Zdravotní služba a nemoce* (s. 178-182). Jen ten, kdo sám prožil alespoň rok svého života v armádě (těch však každým rokem neustále ubývá), zde může náležitě ocenit autorovu pečlivou práci, která se opírala o detailní a pečlivé prostudování denních rozkazů. Oním důležitým zdrojem byly **denní rozkazy**, jimiž se vlastně život celé českobudějovické posádky řídil, neboť v každé armádě vždy platilo a dosud plně platí, že: „*co není psáno, není dáno!*“. Autor správně již v Úvodu své práce napsal tuto zcela zásadní myšlenku: „*V denních rozkazech se dá kromě událostní základny vysledovat právě i každodennost vojáků (např. denní rytmus, cvičení, vycházky, osobní volno a celkově život v kasárnách). Celkově nám tyto prameny pomohou alespoň přibližně zrekonstruovat život obyčejného vojáka prezenční služby u pěšího pluku „MJH“ v průběhu roku 1938. Tuto „skutečnost“ je v obecné rovině potřeba komparovat s normativními (diskurzivními) dobovými texty typu „příručka vojína“ či „příručka branné výchovy“. Zde se nám tak začnou ukazovat obecné vzorce chování očekávané nadřízenými i samotnou veřejností.*“ (s. 8-9). V Závěru své práce nám autor sám k tomu napsal následující výstižné řádky, které je třeba ocenit o to více, že on sám nepatří ke generaci, která by sloužila v československé či české armádě: „*Samostatnou a nejrozsáhlejší kapitolu práce pak tvoří sonda do každodennosti vojáků PPL 1. Snad se touto cestou podařilo popsat život obyčejných vojáků pluku „MJH“ a také do jisté míry oddémonizovat čs. brannou moc (srv. část tresty a přestupky). Jsem si vědom, že by byla, určitě byla potřeba daleko větší míra zobecnění. Zde je ale problém, že můj výzkum není zatím možné komparovat s jinými podobného typu (snad opět jen pánové Sviták a Solpera).*“ (s. 213).

Šestá kapitola: VI/ Pěší pluk č. 1 v období po Mnichovu a incidenty na pomezí míru a války (s. 183-199) pečlivě mapuje složité období v říjnu 1938 z pohledu československých vojáků, příslušníků pěšího pluku 1 „MJH“. Je možno s autorem textu souhlasit s tím, že zatím žádná ucelenější publikace na téma zdejšího regionu jižních Čech zatím nevznikla. Poměrně nejbliže k tomu byl Jan Solpera, který se ovšem zaměřil na jiný region- Jindřichohradecko! Proto lze považovat výsledek autorova bádání, a to přes veškeré možné drobné dílčí nepřesnosti za evidentně poměrně přínosný. Za opravdu značně velký klad považuji osobně zejména ten fakt, že Petr Kozel snad možná již konečně vyvrátil zažitou tezi (též mystifikaci) o tzv. „klidném jihočeském pohraničí“. Jím popsané některé incidenty, střety se sborem Sudetendeutsches Freikorps v oblasti Novohradska, Kaplicka a Krumlovka, které na jihu Čech proběhly, byly opravdu brutální. Bohužel, a na to by se nemělo v žádném případě zapomínat, „**mnohé z nich měly charakter v podstatě nevyhlášené války!**“. Osobně za důležité považuji také ten důležitý fakt, že popis některých z uvedených incidentů, nebyl ani v bývalém Československu, ani v dnešním Česku, ještě vůbec publikován. Přišlo zde o život několik příslušníků pluku, stejně jako Strážce obrany státu, financů a četníků!

Sedmá kapitola nese výstižný název: VII/ Obrana jižních Čech optikou ankety „Armáda 1938“ (s. 200-211). Autor zde dokládá, že velmi zajímavé jsou zejména ty materiály, které se vztahují např. k postojům tehdejších armádních představitelů, tedy vojenských profesionálů, k příslušníkům sborů SOS. Bohužel pro oblast obrany jižních Čech, konkrétně sledovanou část Českobudějovicka, plně platí následující věty, že: „*Nikdo by si v žádném případě neměl dělat iluze o hodnotě zdejší jihočeské HOP, která byla z valné většiny nedohotovená. Toto věděli i tehdejší vojenští odborníci. Zálohy k uzavření případných průlomů zde také nebyly velké. Do jisté míry tak lze komparaci zjistit, že ve skutečnosti šlo o jeden z nejhůře k obraně připravených úseků ... O to více však lze obdivovat vojáky „MJH“ a dalších pěších pluků hraniční oblasti 31, kteří se*

bezesporu chtěli pustit do předem ztraceného boje.“ (s. 212).

Poslední část práce je výstižně nazvaná: *Na závěr a ke zhodnocení situace ze září 1938* (s. 212-213). Petr Kozel zde přehledně rekapituluje výsledky svého usilování, zejména pak zcela správně uvádí následující text, který možná u mnohých vyvolá pochybnost (i), zda ovšem plně platí fakt, že zdejší obrana (HO 31) československých vojsk, včetně „řopíků“, byla opravdu bohužel nedokončená a že se vše dá i výstižněji formulovat jako i „čistě improvizovaná“, tedy zda tomu tak skutečně a jednoznačně bylo: „*Strategická situace zde opravdu nebyla příznivá – proti HO 31 zde stálo silné uskupení německé 12. armády (zde mj. jednotky VII. a IX. Armeekorpsu). Obrana byla nedokončená a dá se říci i čistě improvizovaná (což potvrzuje i anketa). Proti oblasti Kaplicka a Vitorazska stála 9. a 45. Inf. Division. Hlavní útok měla provést 1. Gebirgs. Division v prostoru Záhvozdí. Bojová hodnota zdejší HOP byla spíše symbolická. Západně Záhvozdí zaujímal v otevřeném terénu v 15 km mezeře v HOP I/1 prapor zesílený jednotkami PPL 51 (původně zamýšlený úsek 196 se již nestihl budovat). První prapor byl navíc odtržen od svého původního velení a nově podřízen 5. mobilizované divizi. Navíc hlavní komunikace z Českého Krumlova na České Budějovice nebyla chráněna skoro vůbec, v kritickou dobu zde stálo jen několik pevnůstek z roku 1936. Objekty úseku 197 na levém břehu Vltavy zde zůstaly nedokončeny a byly ještě v bednění. Německá převaha v prostoru jihu Čech byla tedy až několikanásobná – na jeden náš pěší prapor tak mohla připadat až 1 německá divize.*“ (s. 212-213). Byla zde potřebně využita i zcela nejnovější literatura: Tomáš SVOBODA – Jan LAKOSIL – Ladislav ČERMÁK, *Velká kniha o malých bunkrech. Československé lehké opevnění 1936-1938*, Praha 2011.

Pokud jde o *Seznam pramenů a literatury* (s. 214-222), tak zde neshledávám žádných pochybení. Pro potřebnou ilustraci textu práce jsou důležité *Přílohy* č. 1 – 10, které se nalézají na s. 225– 259.

Za velice přínosné také považuji i autorem práce pečlivě zachycenou problematiku získávání písemného materiálu k páté kapitole. Celá práce je napsána potřebným stylem bez zjevných pravopisných chyb. Důležité je, že jak po stránce obsahové, tak ani po stránce formální, nemám k diplomové práci žádných připomínek. Autor je velice dobře obeznámen s dobovou politickou i společenskou situací. Také Seznam pramenů a literatury je napsán velice pečlivě, včetně obsáhlých elektronických zdrojů, následuje detailní *Seznam zkratk v textu* (s. 223-224), *Seznam příloh* (s. 225), vhodně vybrané přílohy, které výborným způsobem doplňují předchozí autorův text a jsou správně koncipovány. Zejména pak všechny, ve svém souhrnu vhodně zvolené a vybrané přílohy, doslovně dokumentují činnost a vyložení těžké obranné postavení československé armády na jihu Čech.

Důležitý je též autorův správný postřeh, že ve vojenské agendě jde většinou a obecně zpravidla o specifické dokumenty vojensko-úředního rázu. Ve své podstatě se tak jedná o zcela neosobně zabarvenou úřední korespondenci, často se sděleními čistě informativního charakteru, ze kterých se jen těžko zpracují či zachytí osobní postoje a hodnotové žebříčky jejich pisatelů. Díky téměř úplné absenci paměti či možností ústních výpovědí a svědectví bývalých příslušníků čs. armády operující v regionu jižních Čech, se již, bohužel, nelze věnovat jen samotnému vojákově, ať již řadovému či důstojníkům, jako jedinečnému a zcela neopakovatelnému individu. Zde se jedná především o možnosti využití metody tzv. „oral history“, které se u nás věnují zejména Miroslav VANĚK a Milan OTÁHAL. Srovnej: M. VANĚK, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004; M. VANĚK a kol., *Orální historie. Metodické a technické*

postupy, Olomouc 2003. Proto se zde Petr Kozel snažil přístupy historické antropologie aplikovat na brannou moc jako na jistou sociální skupinu a spíše je zobecňoval.

O to více je třeba ocenit autorovu pečlivou práci při zpracování a vyhodnocení dochovaných denních rozkazů. Ty úspěšně doplnil i dalších dostupným archivním materiálem a tak se mu podařilo zdařile poznat a přiblížit každodenní život obyčejného vojáka, příslušníků pěšího pluku 1 „MJH“. Pochopitelně jinak vypadal obyčejný den v mírovém životě posádky a zcela jinak v době mobilizačních příprav v září 1938. Stranou neponechal ani řadu vojenských rituálů a festivit, které se pokusil adekvátně zařadit! I když se jeho práce neobešla bez jisté míry popisnosti, na což ovšem i sám autor poctivě v závěru své DP upozorňuje, je důležité to, že celé práce je napsána srozumitelně a na potřebné jazykové úrovni, i když se výjimečně objevují některé tzv. „nevychytané překlepy“.

Současně navrhuji, aby Bc. Petr Kozel svou DP přihlásil do již 16. ročníku soutěže o „Cenu Edvarda Beneše“ v Sezimově Ústí v oboru historie 20. století. Zároveň by bylo záhodno, aby se výsledky svého výzkumu a dlouholeté náročné pečlivé práce, se pokusil, pochopitelně že v závislosti na reálných možnostech, nejen zveřejnit pro odborné historické kruhy, ale také ji časem zpřístupnit i širší laické veřejnosti.

Můj dotaz na autora DP proto zní: *„Jakým směrem by bylo ještě možno prohloubit Vaše další bádání a co Vám při sepisování Vaší práce dělalo největší problémy?“*

Diplomovou práci pana Bc. Petra Kozla s potěšením a zcela jednoznačně **doporučuji k obhajobě a hodnotím stupněm výborně.**

PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

České Budějovice 29. července 2011